

ქეთევან გორჩიტაშვილი

კომპლიმენტის გამომსატველი ფრაზების სტრუქტურული აგებულება თანამედროვე ქართულ ენაში

კომპლიმენტი ლათინური წარმოშობის სიტყვაა, რომელიც მოგვიანებით ევროპულ ენებში გავრცელდა, ხოლო ევროპული ენების ზეგავლენით ქართულ ენაშიც შემოვიდა. ეს არის თავაზიანი გამონათქვამი, ფრაზა, ქმედება ან გარემოება, რომელიც გამოხატავს პატივისცემას, შექებას ან ფორმალურ მილოცვას.¹

კომპლიმენტი ინტერპერსონალური ვერბალური კომუნიკაციის ერთ-ერთი გამოკვეთილი სახეა და ზედმიწევნით გამოხატავს ერის კომუნიკაციური კულტურის ტიპს. კომპლიმენტი ასახავს ერის ეთიკურ და ესთეტიკურ იდეალებს და ქმნის გარკვეულ იდეალს, რომელიც ეროვნულ ნიშნებს, სპეციფიკურ საც გულისხმობს.

მასალის ანალიზის შემდეგ ქართულში შეიძლება გამოიყოს კომპლიმენტების შემდეგი სემანტიკური ჯგუფები, რომლებიც, თავის მხრივ, იყოფა ქვეჯგუფებად:

როგორც აღვნიშნეთ, კომპლიმენტი ინტერპერსონალური სამეტყველო (ვერბალური) კომუნიკაციის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სახეა. მისი მიზანია გამოხატოს შექება, მოწონება და მოახდინოს ზეგავლენა ადრესატზე (პირდაპირი კომპლიმენტი) ან მსმენელზე. კომპლიმენტი ენობრივი თვალსაზრისით წარმოადგენს ენის ექსპრესიული ფუნქციის რეალიზებას და თავის თავში შეიცავს შეფასებით მომენტს. აღსანიშნავია, რომ მთქმელი შეფასებისას შესაძლებელია იყოს ობიექტური (ანუ რაციონალური) და სუბიექტური (ემოციური), რომელიც გამოხატავს მთქმელის პირად დამოკიდებულებას ობიექტისადმი, (მუქი ნაწერი) თუმცა, ჩვენი აზრით, სუბიექტურობა კომპლიმენტის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მახასიათებელია და მისი სრული უგულებელ-

¹ <http://oxforddictionaries.com/definition/compliment>.

ქეთევან გოჩიტაშვილი. კომპლიმენტის გამომხატველი ფრაზების სტრუქტურული აგებულება თანამედროვე ქართულ ენაში

ყოფა არ შეიძლება. კომპლიმენტი კარგად ახასიათებს ერის კომუნიკაციური კულტურის ტიპს. სამეტყველო ურთიერთობა კი თავისთავად არის ადამიანური ქმედების უმთავრესი სახე, რომელიც სხვადასხვა დარგის მკვლევრების ინტერესს იწვევს.

კომპლიმენტი, როგორც კომუნიკაციური პროცესის ერთ-ერთი სახეობა, ისევე როგორც სამეტყველო პროცესის ყველა სხვა სახეობა, დამოკიდებულია როგორც პიროვნულ-ინდივიდუალურ, ისე სიტუაციურ (ობიექტურ) გარემოებებზე. კომპლიმენტი გულისხმობს მინიმუმ მოქმელისა და ადრესატის, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ კომპლიმენტის ავტორისა და მიმღების ურთიერთობას და ენას, რომელსაც მოქმელი (და ან მოქმელი და ადრესატი ორივე) იყენებს კონკრეტულ სიტუაციაში.

თანამედროვე ქართულ ენაზე დაკვირვების შემდეგად გამოიყოფა კომპლიმენტების შემდეგი ძირითადი ჯგუფები:

1. ადამიანის გარეგნულ მხარესთან დაკავშირებული კომპლიმენტები.
2. ადამიანის შინაგან სამყაროსთან დაკავშირებული კომპლიმენტები.
3. ადამიანის ყოფასთან დაკავშირებული კომპლიმენტები.
4. ზოგადი შეფასების გადმომცემი კომპლიმენტი.
5. ადამიანის ინტელექტთან დაკავშირებული კომპლიმენტები;
6. კომპლიმენტი, რომელიც ეძღვნება ადამიანის პროფესიონალიზმს ან მის რომელიმე უნარს.
7. ტანსაცმელთან დაკავშირებული კომპლიმენტი
8. სამკაულებთან დაკავშირებული კომპლიმენტი
9. საკუთარ სახელებთან დაკავშირებული კომპლიმენტები;
10. ოჯახურ გარემოსთან, სახლთან დაკავშირებული კომპლიმენტები
11. ზოგადი შეფასების გადმომცემი კომპლიმენტი.

ჩვენი ნაშრომის მიზანია, რომ ქართულში არსებული კომპლიმენტის სამეტყველო სტრუქტურა ვიკვლიოთ. ამ თვალსაზრისით გამოიყოფა კომპლიმენტის შემდეგი სახეები:

1. პირდაპირი კომპლიმენტი
2. ირიბი კომპლიმენტი
3. კომპლიმენტი-ანტითეზა
4. კომპლიმენტი-პასუხი.

განვიხილოთ თითოეული მათგანის რეალიზაციის შემთხვევები:

პირდაპირი კომპლიმენტი:

პირდაპირი კომპლიმენტის აგებულება მეტ-ნაკლებად სტანდარტულია და შედგება სამნაწილიანი კომპოზიციისაგან: მიმართვა, თავად შეტყობინება (ძირითადი აზრი) და მოტივაცია, ანუ ობიექტის დეტალური დახასიათება: „ეკა, დღეს ძალიან ლამაზად გამოიყურები, გამხდარხარ.“

როგორც წესი, მიმართვა შემდეგი სახისაა:

ასახელებს მხოლოდ ობიექტის საკუთარ სახელს ანუ ერთწევრიანი ნომინაცია:

„ნანა, როგორც ყოველთვის, კარგად გამოიყურები.“

1. ორწევრიანი მიმართვა, რომელიც არ ასახელებს ადამიანის სახელს „ჩემო კარგო, რა კარგად დაგიხატავს.“

უნდა აღინიშნოს, რომ მიმართვის ეს ფორმა დასაშვებია მხოლოდ იმ იშვიათ შემთხვევაში, როცა კომუნიკანტები ძალიან ახლობელი ადამიანები არიან, რადგან შეიცავს გარკვეულ ფამილარობას.

2. ქვემდებარის როლს ასრულებს ნაცვალსახელი:

„თქვენ დღეს საუკეთესო გამოსვლა გქონდათ.“

პირდაპირი კომპლიმენტის ერთ-ერთი გავრცელებული სახეობაა შეხვედრისას, მისალმებისას წარმოთქმული კომპლიმენტი, რომლის დროსაც ადრესატის დასახელება, მიმართვა საჭირო არ არის:

„გამარჯობა, როგორ ხარ? კარგად გამოიყურები, ეს ვარცხნილობა ძალიან გიხდება.“

ხშირია შემთხვევა, როცა პირდაპირ კომპლიმენტებში მოტივაცია არ არის ასახული:

„თქვენ განსაკუთრებული ადამიანი ხარ.“

„თქვენ არაჩვეულებრივი მასწავლებელი ბრძანდებით.“

ვინაიდან კომპლიმენტის მიზანი ემოციის გადმოცემა და მსმენელზე ზემოქმედების მოხდენაა, ლოგიკურია ზედსართავის სახელების უფროობითი ხა-

რისხის ფორმით ხშირი გამოყენება გამონათქვამებში:

„თქვენ საუკეთესოთა შორის საუკეთესო ადამიანი ხართ“.
„დღეს ულამაზესი ხარ“.

არც თუ ისე იშვიათად გვხვდება შედარებითი ხარისხის ფორმები:
დღეს უფრო ლამაზი ხართ, ვიდრე ადრე იყავით,

მეტი დამაჯერებლობისა და კონკრეტიკისათვის არც თუ იშვიათია კომპლიმენტ-გამონათქვამებში ღრობის მითითება:

„გუშინ საოცრად მომხიბლავი იყავით“.
„თქვენ, როგორც ყოველთვის, მშვენიერი მოხსენება წარმოადგინეთ“.

ექსპრესიის გასაძლიერებლად კომპლიმენტის ავტორები ხშირად მიმართავენ ტროპული მეტყველების სახეებს. კერძოდ, კომპლიმენტ-გამონათქვამებში ხშირია

ჰიპერბოლის, ეპითეტს, შედარების და გრადაციისა და მეტაფორის გამოყენება.

გამოყენება. როგორც მოსალოდნელია, ამგვარი ფორმები ხშირადაა რეალიზებული მხატვრულ ტექსტებში.

ჰიპერბოლა: „თინათინ მზესა სწუნობდა, მაგრამ მზე თინათინობდა“.
„შენს დანახვაზე მზე ამბობს, მე ჩავალ, შენ გაანათო.“
„შენს გამოჩენას მზე მოჰყვა.“

შედარება შეიძლება სხვადასხვანაირად იყოს გადმოცემული:
ადრესატს ადარებენ რომელიმე ლიტერატურულ (ან ხელოვნების ნაწარმოების) პერსონაჟს:

„ხარ ყინწვისის ანგელოსი, თეთრ ღრუბლებში ნახატი“.
„ასეთი შუქით შუბლი უელავდა ვენერა მილოსელს“.

ადრესატს ადარებენ რომელიმე ცნობილ ადამიანს, რომლის ცნობადობა ძალიან მაღალია და რომლის ავტორიტეტიც საქვეყნოა აღიარებული:

„მას პატარა მოცარტს ეძახიან“/„თამარ მეფესავით ლამაზია.“

ექსპრესიის გადმოსაცემად და ემოციის აღსაძვრელად კომპლიმენტის ავტორი მიმართავს ე. წ. „ტრადიციულად ქცეულ შედარებას:“

„შველივით გოგო ხარ,“ „ანგელოზივით გოგოა,“ „დევივით ვაჟკაცია“ და ა. შ.

ეპითეტი: „თქვენი უზალო გემოვნება ყველასათვის მისაბაძია“.

მეტაფორა: „მოვიდა შველი. (ითქმის ლამაზ, მოხდენილ ახალგაზრდა ქალზე)“.

გრადაცია: გრადაციის საუკეთესო ნიმუშს წარმოადგენს ზურიკელა ვაშალომიძის ცნობილი სასიყვარულო წერილი ნოდარ დუმბაძის რომანიდან „მე, ბებია, ილიკო და ილარიონი: „მე მაგიჟებენ შენი თვალები, წამწამები, ტანი, გამოხედვა, ბროლის კბილები, მარჯნის ტუჩები, გიშრის თმა, თითები, მკლავები, ანუ მთლიანად მაგიჟებ. მე ვკვლები უშენოდ.“

ირიბი კომპლიმენტი:

ამ ჯგუფში შესაძლებელია რამდენიმე ქვეჯგუფის გამოყოფა:

1. ადრესანტი აქებს არა უშუალოდ ადრესატს, არამედ იმ ადამიანს, საგანს, მოვლენას, რომელიც კომპლიმენტის მიმღებისათვის ძვირფასი ამ მნიშვნელოვანია:

„რა ლამაზი სახლი გაქვთ. მასში თავს ძალიან კომფორტულად ვგრძნობ“.

„თქვენი მეუღლე ძალიან მომხიბლავია. გილოცავთ გაბედნიერებას,“

2. ადრესატის ქება კომპლიმენტის ავტორს მიერ ქება გაშუალოებულა:

„ბებიანძემი ძალიან გემრიელ სადილებს ამზადებდა. თქვენი კერძები ძალიან მაგონებს მის მომზადებულს.“

„ძალიან გავხარო დეიდას. ის ძალიან ლამაზი ქალი იყო.“

3. ადრესანტი გახაზავს დადებით გავლენას, რომელსაც ადრესატი მასზე ახდენს:

„როცა თქვენ გიყურებთ, ვხვდები, რომ ცხოვრება მართლაც მშვენიერია.“

4. ავტორი აქებს ადრესატის მიღწევებს:

„თქვენმა არაჩვეულებრივმა აღმოჩენამ სამყარო შეცვალა“.

„ბარათაშვილის შემოქმედება ქართული რომანტიზმის მწვერვალია. ქართველი ერის პოეტური გენია მის პოეზიაში თვალისმომჭრელ სიმაღლეებს სწვდება.“ (გ. ასათიანი, ნიკოლოზ ბარათაშვილი).

5. შექების დროს ავტორი იყენებს საყოველთაოდ აღიარებულ ჭეშმარიტებას, სენტენციას, რომელიც მოსაუბრეს მომგებიანი პოზიციიდან წარმოაჩენს:

„რა ჭკვიანი ბიჭი ხარ. სწორედ შენზეა ნათქვამი, დედა ნახე, მამა ნახე, შვილი ისე გამონახო.“

კომპლიმენტი-ანტითეზა

კომპლიმენტი-ანტითეზა ერთ-ერთი ყველაზე რთული სახეობაა კომპლიმენტისა და წარმოაჩენს მისი ავტორის უნარს, აზრის ადეკვატური ვერბალიზაცია მოახდინოს (რასაკვირველია, ადრესანტის ეს უნარი ყველა ტიპის კომპლიმენტში, როგორც შემოქმედებით აქტში, წარმონხდება, თუმცა ამ შემთხვევაში გაცილებით ძლიერად).

„იცით, გულწრფელად თანაგიგრძნობთ. ალბათ ძნელია ასეთი ლამაზი იყო.“

კომპლიმენტის ეს სახეობა მეცნიერებს მიაჩნიათ ყველაზე გამომსახველობითად, ემოციურად და დასამახსოვრებლად,² თუმცა მიუთითებენ, რომ მინუსებმა არ უნდა გადააჭარბოს პლიუსს, რადგან ამ შემთხვევაში მოსალოდნელია კომუნიკაციური მარცხი, ანუ ადრესატმა შესაძლოა კონცეპტირება გააკეთოს სწორედ მინუსზე და დადებითი მომენტი მისი ყურადღებისა და რეაქციის გარეშე დარჩეს.

კომპლიმენტის ამ სახეობის ძირითადი ობიექტია ადამიანის ნიჭიერება, ხასიათის ესა თუ ის თვისება ან ადრესატის გარეგნობა.

კომპლიმენტი-პასუხი

გამოირჩევა მრავალფეროვნებით.

კომპლიმენტის ეს სახეობა 2 ძირითად ქვეჯგუფად შეიძლება დაიყოს:

1. მაღლობა, რომელიც შეიცავს ირიბ კომპლიმენტს:

² <http://5ballov.qip.ru/referats/preview/77878/13>; С. Дерябо, В. Ясвин. Гроссмейстер общения: иллюстрированный самоучитель психологического мастерства. 1996.

„– მშვენივრად გამოგდით.

– თქვენთან ერთად ეს ძალიან ადვილია.“

2. ამავე სახეობაში შესაძლებელია გავაერთიანოთ პასუხები, რომლებიც გამოხატავს, რომ ადრესატი არ ეთანხმება თანამოსაუბრის თვითშეფასებას:

„– შემიძლია გვიანობამდე დავრჩე, შინ არავინ შელოდება. ყველა კაცი ჩემს მეგობარს ეპრანჭება.

– არა მგონია, რომ შენნაირ ლამაზ ქალზე ყველა კაცი ოცნებობს.“

3. საკუთრივ კომპლიმენტი-პასუხი, რომლის სტრუქტურა დაახლოებით ასე შეიძლება ჩამოვყავილით:

„– კარგად გამოიყურები.

– დიდი მადლობა, შენც.“

4. ნეგატიური პასუხი, რომლის ახსნაც სხვადასხვა მიზეზით შეიძლება:

„– დღეს ძალიან ლამაზი ხართ.

– ლამაზი? არააა...“

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ კომპლიმენტი, ძირითადად, რეალიზდება მხოლოდ დიალოგური ფორმით. ინტერაქციისას ერთ-ერთი კუმუნიკანტი არის გამგზავნი ინფორმაციისა, რომელიც მარკირებულია ემოციურად და შეფასებითად. ახასიათებს გახსნილობა და გულახდილობა. ქართულ ენაში კომპლიმენტის გამოყენება მოსაუბრის მხრიდან არ არის თავისუფალი. იგი შეპირობებულია სიტუაციით, მოსაუბრეების სქესით, ასაკით, სოციალური სტატუსით, ნაცნობობის დონით. ამ საკითხების კვლევას ჩვენ შემდგომში განვაგრძობთ.

Ketevan Gochitashvili

THE STRUCTURES OF PHRASES EXPRESSING COMPLIMENT IN MODERN GEORGIAN LANGUAGE

Summary

The compliment is a remarkable means of interpersonal communications expressing, both, admire, prize etc. (personal level) and the communication culture type of nation (general level).

The choosing and using of compliments is considerably depended on the personal-individual and objective (situational) circumstances.

The paper is exploring the structure of phrases expressing compliments in Modern Georgian Language. They are as follows:

1. Direct compliments (with several sub-groups) – “You look nice today”

2. Indirect compliments (with several sub-groups as well) – “Your spouse is beautiful.”

3. Compliment-Antithesis – “I guess, it must be difficult to be so beautiful.”

4. Compliment-answer (with verity of content: expressing thanks, positive, negative) – “You look great”.

– Thanks. You too.

Compliments mostly are realized in the dialogical form, message sent via compliment is emotionally marked and contains assessment of object. Use of the compliment In Georgian is not free. It depends on situation, gender and age of communicators, social position, level of acquaintance, etc.